

2. BÖLÜM

Dönem Kronolojisi

GENEL MEZOPOTAMYA KRONOLOJİSİ

Akeramik Neolitik	10.000 - 6500
Hassuna/Samarra/Halaf	6500 - 5500
Ubeyd	5500 - 4000
Uruk (Erken, Orta)	4000 - 3500
Uruk (Geç/Cemdet Nasr)	3500 - 3000
Erhanedan I	2900 - 2750
Erhanedan II	2750 - 2600
Erhanedan III	2600 - 2350
Akkat	2350 - 2100
III.Ur	2100 - 2000
İsın Larsa/Eski Babil/Eski Asur	2000 - 1600
Kast Mitanni/Orta Babil/Orta Assur	1600 - 1000
Yeni Assur	1000 - 612
Yeni Babil	612 - 539
Akamemid Pers	539 - 330

Erhanedanlar Dönemi

Uruk'lu Gilgamiş	2700 B.C.
Ur'lu Mesenipadda	2450 B.C.
Lagaş'lı Eannatum	2400 B.C.
Lagaş'lı Enannatum	2430 B.C.
Lagaş'lı Uruinimgina (Urukagina)	2350 B.C.
Uruk'lu Lugalzagesi	2350 B.C.

Akkat Sülalesi

Sargon	2340-2285 B.C.
Rimuş	2284-2275 B.C.
Maniştıuşu	2275-2260 B.C.
Naram-Sin	2260-2223 B.C.
Şar-kali-Şarri	2223-2198 B.C.

Lagaş Sülalesi

Gudea	2150-2125 B.C.
-------	-------------------

Üçüncü Ur Sülalesi

Ur-Nammu	2112-2095 B.C.
Şulgi	2095-2047 B.C.
Amar-Sin	2046-2038 B.C.
Şu-Sin	2037-2029 B.C.
Ibbi-Sin	2028-2004 B.C.

BELLİ BAŞLI SUMER-AKAT KRALLARI

Erhanedan dönemleri kendi içinde de safhalara ayrılarak incelenmektedir:

Erhanedan I: (M.Ö.2900-2750)

- a) Protohistorik Devir,**
- b) Messilim çağına geçiş devri.**

Erhanedan II: (M.Ö.2750-2650) Messilim Çağı,

Erhanedan III: (M.Ö.2650-2350)

- a) Ur Kral mezarları dönemi, Kalam Sülalesi,**
- b) I.Ur ve Girsu sülaleleri devri.**

Bu üç döneme ait olan tabakalar, G. ve K. Mezopotamya'da yapılan kazılarda açığa çıkartılmıştır. Erhanedan devrinde Mezopotamya'ya Sami kavimlerin geldiği bazı bilim adamları tarafından kabul edilmektedir. Bu devirde görülmeye başlanan Sami kökenli isimler bu görüşü kuvvetlendirmektedir. Ur kral mezarlarında bir mezarın sahibinin ismi Pu-abi olarak okunmuştur. Bu isim Sami kökenlidir. Hatta bu devre ait kral listelerinde de Sami kökenli isimlere sık rastlanmaktadır. En azından bu devirde Sumerler ile Sami kökenli insanlar birlikte yaşamaya başlamıştır. Daha önceye, Cemdet Nasr'a doğru gidersek Sami izlerinin bu dönemde kendisini göstermeye başladığını görebiliriz. Cemdet Nasr'a ait, siyah bazalt üzerideki av sahnesinde yer alan figürler sakallı olarak tasvirlenmişlerdir. Fakat, Sümer tasvirlerinin saçsız ve sakalsız olduklarını biliyoruz. Ayrıca plankonveks olarak adlandırılan tuğlanın da Sami etkili olduğu söylenmektedir.

ERHANEDANLAR DÖNEMİ : M.Ö. 2950 – 2350

Üç safhaya ayrılır:

Erhanedanlar	I	M.Ö. 2900 – 2750/2700
Erhanedanlar	II	M.Ö. 2750/2700 – 2600
Erhanedanlar	III	M.Ö. 2600 – 2350

Bu ayrımlar, yazılı belgeler, mimari, seramik, heykel ve gliptikdeki farklılıklara göre yapılmıştır.

Erhanedanlar dönem, Mezopotamya'nın geniş anlamıyla ilk arkeolojik kültürüdür. Daha önce seramiğe, yerleşimlerine ve gelişimlerine bağlı kültürler tanıdık; Samarra, Hala, Ubeyd ve Uruk gibi. Ancak Erhanedanlar Çağında yazı gerçek anlamına kavuşmuş, kentler merkezi bir devlet haline gelmiş, yazı gelişmiş edebi ve tarihi bilgiler vermeye başlamış, kentler iyice gelişmiş ve kent devletleri oluşmuştur. Merkezi kentlerde kurumsal iki yapı tüm özellikleriyle ortaya çıkmıştır. Güney Mezopotamya'daki Uruk, Ur, Lagaş, Umma ve Nippur gibi sümer kentleri çok güçlü ve etkilidirler. Merkez ve Güney Mezopotamya'daki çalışmalar komşu bölgelerdeki çalışmalara göre öncelik taşır. Kuzeye ve batıya doğru Kiş, Mari, Nagar ve Ebla gibi kent devlet merkezlerini görürüz.

1800'lerde bölgede yapılan kazılar çok sayıda tablet ve diğer önemli arkeolojik malzemeleri ortaya çıkardı. Dolayısıyla bu bölge komşularına göre daha ayrıntılı ve kapsamlı tanımlandı. Daha sonraları Suriye bölgesindeki Ebla kazıları ve yayınlanan arşivleri, özellikler M.Ö. III bin arşivleri, bakışları değiştirdi ve Mezopotamya ile çevresine yeni yaklaşımlar yeni katkılar sağladı.

Bu dönem için çalışmalarıyla öne çıkan isim H. Frankfort, Mezopotamya için Erhanedan terimini ortaya koydu. Bu terim daha önce Mısır için kullanılıyordu. 1930'larda Şikago Üniversitesi, Doğu Bilimleri Enstitüsü, Tel Hafaca, Tel Agrap ve Tel Asmar kazılarını Diyala bölgesinde sürdürdü, bu kazılar sayesinde H.F. tarafından Erhanedan terimi geliştirildi.

EH, Cemdet Nasr'ı takip eder ve Kat dönemi ile sona erer. En kabul gören tarih M.Ö.2900-2350'dir. EH I, II ve III daha fazla veya az olarak Kuzey Mezopotamya'da Erken Cezire I-III ile çağdaştır. Aşağıdaki liste EH III. safhanın alt safha ayrıntısı ile verilmiştir.

Dönem	Orta Kronoloji M.Ö.	Kısa Kronoloji M.Ö.
EH I	2900-2750/2700	2800-2600
Eh II	2750/2700-2600	2600-2500
EH IIIa	2600-2500/2450	2500-2375
EHb	2500/2450-2350	2375-2230

“Scarlet Ware” Seramik”
Menekşe Renkli Seramik

Bu kronoloji sıralama genel olarak kabul görmektedir.

EH I 2900-2750/2700 az bilinmektedir. Önceki Uruk ve Cemdet Nasr'ın uzantılarını taşır (M.Ö.3300-2900). EH I, Güney/Aşağı Mezopotamya'nın Diyala bölgesinin kentlerinde tipik olan Scarlet Ware seramik kültürü ile çağdaştır.

EH II'de (M.Ö.2750/2700-2600) Güney Mezopotamya'da sanatsal gelenekler mevcuttur. Bu gelenek geniş bir bölgesel çevreyi etkilemiştir. Mezopotamya'nın geç tarihi geleneğine göre bu safha, Lugalbanda, Enmerkar, Gilgamesh ve Aga gibi efsanevi kralların zamanıdır. Bu alt safha Güney Mezopotamya kazıları ile çok iyi bir şekilde arkeolojik olarak tanımlanmıştır.

EH III (M.Ö.2600-2350), safhasında yazının kullanımı ve sosyal yapının gelişiminde büyük bir genişleme görülür.

İki alt safhaya ayrılır: EH IIIa (M.Ö.2600-2500/2400) ve EH IIIb (M.Ö.2500/2400-2350).

EHIIIa'yı, Ur Kral Mezarlığı, Fara ve Abu Salabih arşivleri geriye doğru tarihler.

EH IIIb, özellikle Güney Mezopotamya Girsu (kısmen Lagaş) arşivlerinden Irak ve Suriye'ye kadar bilinir.

EH sonu, siyasi yapı dışında arkeolojik olarak belirlenememektedir.

Eh döneminde artık her kentin kendi sülalesi mevcuttur.

Kent Sülaleleri	Tarih	Başlıca Krallar
Kiş 1. Sülale	M.Ö.2900-2600 C.	Alulim, Çoban Dumuzid, En-men-dur-ana, Ziusudra
Uruk 1. Sülale		Enmerkar, Lugalbanda, Balıkçı Dumizid, Gılgamış
Ur 1. Sülale	M.Ö.2500 .	Meskalamdug, Mesenipadda, Puabi
Lagaş 1.Sülale		Enşkusşanna
Adab Sülalesi		Lugal-Anne-Mundu
Kiş 3. Sülale	M.Ö. 2500-2300	Kubaba
Uruk 3. Sülale	M.Ö.2294-2270 C.	Lugal-zage-si

Bu liste metinler ve yazıtlarda geçen belli başlı ve efsanevi kral isimlerini kent sülalelerine göre sıralamaktadır.

M.Ö.3. BİN YILDA ANADOLU VE MEZOPOTAMYA'DA YAŞAYAN KÜLTÜRLER

Yakındoğu'da M.Ö.3000-2000 arasında Eski Tunç çağı yaşanmıştır.

Anadolu'da Eski Tunç çağı I, II ve III olmak üzere üç safha içinde incelenir

Anadolu'da yazı M.Ö.1950 yılından sonra kullanılmaya başladığı için M.Ö.3. bin yıl Anadolu'su için ayrıntılı bilgilere ulaşamıyoruz.

Mezopotamya'da ise yazı M.Ö.3300 civarında bulunmuş olup yazılı belgeler M.Ö.3. bin Mezopotamya'sı için ayrıntılı bilgiler vermiştir.

M.Ö.3. Bin yılda Mezopotamya'da sırasıyla;

Erhanedan Çağı	(M.Ö. 2900-2350)
Akat Çağı	(M.Ö. 2350-2100)
Lagaş geçiş dönemi ve III.Ur Krallığı	(M.Ö. 2100-2004)

SUMERLER

Sumer kültürü tüm Yakınoğu kültürlerini binlerce yıl etkilemiş ve bu etki Anadolu'ya kadar ulaşmıştır.

Bir gramer dili kabul edilen Sumerce ve Sümerce sözcükler M.Ö.I. Bin yıla kadar Yakınoğu dillerinde yaşamıştır.

Sumer arkeolojisi ve kültürü aşğıdaki dönemler içinde incelenir:

***Geç Uruk/Cemdet Nasr Dönemi**

***Erhanedan Dönemi**

***Klasik Sumer Dönemi (Lagaş safhası, III. Ur dönemi)**

Daha önceki Ur ve Uruk merkezlerinden bulunan yazılı belgelerden sonra bu devirde açığa çıkan belgeler oldukça önem taşımaktadır. Artık, kral isimleri, sülaleler hakkında bilgi almaya başlıyoruz. Bu belgeleri “Sümer Kral Listeleri” olarak tanıyoruz. Bu listeler Mezopotamya’ya yaşayan ve yöneten kralları iki kategori içinde toplamışlardır: a) Tufan’dan önce yaşayan krallar ve b) Tufan’dan sonra yaşayan krallar.

Bu liste Sümer dilindeki en eski Sümer krallarını güney Mezopotamya'dan komşu sülalelere kadar olan bir çerçevede sınırlar. Bölgelerine ve kentlerine göre Kral isimleri rejim süreleriyle verilir. Bölgesel hegemonyalar, Tanrı ilişkileri vs. bunu listede yer alır. Doğrulan versiyonu Orta Tunç Çağı'na aittir.

Bazı filologlar Erhanedan krallarına daha geç tarihte listede kurgulandıklarını düşünmektedir. Listede bilinen tek kadın Kug-Bau'dur. "Meyhaneci".

Tarihselliği arkeolojik yönden de teyit edilen en eski kral Kiş'li Embaragesi'dir (M.Ö2600). Ona ve halefine referans, Gılgamış destanındaki Kiş'li Aga'dır. Listede üç hanedan yoktur: Larsa Sülalesi, İsin Sülalesi, ve Lagaş'ın iki sülalesi.

Kral Listesinin mevcut kaynakları:

Apkullu-Listesi

Berossus'un Babilonika'sı

Sülale Kronikleri

Tableti

Kaliforniya Tableti

Weld-Blunder Prizma Tableti

Nippur Parçası

Sülale Kroniklerinden
Parça

Sumer Kral Listesi Prizma
Tableti